

Jordan

Av tannlege Nils Jacobsen

Etter en nattlig Lufthansatur fra Amman skviset jeg meg inn ved et bord på flyplasskafeen «Goethe» i Frankfurt, et navn som er like veltruffet som parkeringshuset «Ibsen» i Oslo. Mer forvirret enn vanlig klarte jeg å forsyne meg av kaffekoppen til mannen som satt der, pådra meg servitrisens bebreidelser og søle resten av kaffen nedover meg selv. Min tilstand var nok farget av nattens flytur. Min sidepassasjer på airbusen, en ung dame, hylte opp i mørket, tilkalte betjeningen og uttrykte seg på et tysk jeg ikke helt forsto, mens hun pekte på meg. Det tok litt tid før hun kom til full bevissthet og betjeningen oppfattet situasjonen. Min humoristiske sans sviktet meg for en tid, men jeg ble etter hvert med på munterhetene da andre medpassasjerer forsto hva som hadde foregått. Damen unnskyldte seg og sov videre, men ikke *jeg*. Nå syntes jeg at jeg måtte være ekstra hyggelig mot denne mannen, som satt fredelig og leste New York Times, og la ut om min gamle begeistring for USA. Vel, sa han. Min far flyktet til Canada i Vietnamtiden og reiste aldri tilbake. Jeg er kanadier. Du har kanskje hørt om Irak?

TIL AMMAN • Da var jeg nok mer på høyden ved ankomsten til Amman. Smartingene, som hadde fjernet kofferten fra bagasjebeltet for så å tilby sin hjelp til å etterspore den, ble raskt gjennomskuet, og sjåføren sto klar. Mohammed fraktet meg innover mot byen i lynende fart, mens han pustet og peste og holdt seg og kiloene sine fast i rattet med én hånd og manipulerte mobilen med den andre. Det oste blodtrykk av ham. På min forsiktige forespørsel rant det ut: presset til å kjøre i uavlatelig skytteltrafikk, dårlig lønn, lite søvn, mye gatemat, 3 pakker sigaretter per dag, dårlig samvittighet, og 54 barn å ta seg av i storfamilien han hørte til. Jeg fryktet at han kom til å avslutte li-

vet ved rattet, men han brakte meg trygt dit jeg skulle. Faktisk brakte han meg også tilbake til flyplassen senere. Da hadde lykken stått ham bi og antall barn i hans interesseområde var steget til 55. Og han tilhørte fortsatt *ikke* de 25 % arbeidsløse i landet.

Men hva skal man egentlig i Amman? I ettertid: svært lite. I utgangspunktet var poenget å tilbringe en plagsom tid i et julefritt land. Ifølge vel ansette demografer og mullaer kan det jo ennå ta et halvt århundre før vi kommer i en slik gunstig situasjon her hjemme.

GEOGRAFI • Jordan har rettroende naboer: Syria i nord, Irak i nordøst og Saudi-Arabia i sørøst. Unntaket er Israel i vest, bare atskilt av noen vakttårn og en grumsete jordanelv. Det vesle som er igjen av elven ender blindt i Dødehavet etter å ha vært innom Tiberiassjøen, eller Genesaret, som det het i bibelhistorien. Saudigrensen har en noe umotivert snipp inn i Jordan, den såkalte «Winstons hikke», etter at Churchill – etter sigende – fikk problemer under arbeidet med å trekke grensen.

Avstanden fra nordgrensen til Akaba ved Rødehavet er som Trondheim–Oslo. Mesteparten av landet er ørken. Bare i Jordandalen og flekkvis sørover er det dyrkbart land. Fordypningen fra Dødehavet og sørover danner stedvis sandfylte canyons, som egentlig er del av Rift Valley fra Tyrkia til Østafrika. Turistveien fra nord til sør krongler seg gjennom landsbyer og fjellrevner, over ørkenflater, gjennom naturreservater og forbi korsfarerborger. Skal man hurtigere frem, går en motorvei lenger øst gjennom ørkenen, som særlig mot sør er avbrutt av fjellformasjoner og fjellplatåer, som kan minne om de såkalte *mesa* i Arizona. Det går også en eldgammel jernbane gjennom landet, men den frakter bare pilegrimer fra Damaskus til Mekka.

HISTORIE • Ved begynnelsen av vår tidsregning var Jordan en del av provinsen Palestina, som romerne opprettet etter å ha knekket det gamle israelske kongedømmet. Romernes erobring førte til den såkalte diaspora, ikke å forveksle med israelernes tidligere utlendighet i Egypt (2. Mos. 12,40). Etter at romerne ble kristne og Bysants gjorde seg gjeldende, sprang det opp kirker og klostre på begge sider av Jordanelven. Men på sekshundretallet erobret muslimene Jerusalem, som nå ble erklært som *deres* hellige by, fordi Muhammed hadde avlagt et besøk i himmelen fra Tempelhøyden. Om natten hadde han reist på et hvitt dyr fra hjemstedet Kaba til Jerusalem, der han hadde toppmøte med profetene Abraham, Moses og Jesus. Erkeengelen Gabriel var arrangør. Her ble han hjulpet opp gjennom de syv himlene og mottok viktige åpenbaringer. Et glimt av helvete fikk han også. Det var her Profeten av slo tilbud om vin og valgte melk i stedet. Det fikk han ros for av erkeengelen. Og slik gikk det til at halvannen milliard av jordens befolkning stadig er fratatt en av de mest utbytterike jordiske gleder.

Så fulgte korsfarertiden inntil det Osmanske riket brakte stabilitet helt til Storbritannia tok kontroll over Palestina etter første verdenskrig. Området på østsiden av elven ble nå egen stat under navnet Transjordan. Etter opprettelsen av Israel og krig med araberne ble den fruktbare Vestbredden, samt Øst-Jerusalem inkludert i Transjordan, som nå ble kalt Jordan. Et stort antall palestinere flyktet dit.

TURISTINDUSTRIEN • Den nye staten Jordan drev lenge en utstrakt turistindustri basert på alle de bibelhistoriske stedene på begge sider av elven. Men så gikk Vestbredden tapt igjen under seksdagers krigen (1967), en krig jeg så med vår israelske kollega Zvi Ms øyne. Vi svettet sammen på Blindern mens kri-

Min escort Yacoob kjenner landet og fikser det meste.

gen foregikk og gledet oss sammen over resultatet. «Forsvarbare grenser» heter det på israelsk diplomatspråk den dag i dag.

Senere har Jordan måttet greie seg med de minnesmerker som befinner seg på østsiden av elven. I tillegg har man jo, som ellers i Midtøsten, flust med gamle kulturminner, også fra hellenistiske, persiske og romerske perioder. Dette har jordanerne gjort mye ut av. Turismen utgjør 15–20 prosent av statsbudsjettet og er den eneste valuta-bringende industrien, bortsett fra noe fosfat- og kaliumutvinning. Turistbrosjyrene er da også så profesjonelle og lekke at selve objektene kan bli et anti-klimaks.

TURISME SOM SYSSELSETTING •

Turistvirksomheten fordeles på så mange hender som mulig. Såkalte «tourist escorts», selvsagt mannlige, bringer deg hvor du måtte ønske med personbil, av og til også til steder du ikke måtte ønske. Min escort, Yacoob, er erfaren og velorientert, men får ikke lov til å vise rundt på turistmålene. Der må man leie nye guider, som har bestemte eksamenner i arkeologi, historie og språk. Der påfører de deg de samme leksene, som du selv har lest eller som escorten allerede har fortalt deg. I tillegg vrirler det av billettører, vakter og personer med en mer ubestemmelig funksjon.

Yacoob kjenner alle mennesker og

fikser og ordner med billetter og avtaler, er en effektiv promotor for alle suvenirbutikkene rundt omkring og får dollarene til å forsvinne akkurat slik de skal. Han syns det er fint at vi to har samme navn og like mange sønner, men er bekymret for at jeg reiser alene og vil gjerne skaffe meg kvinnelig selskap. Han vet om en kristen enke. «Styrtrik og utgammel» er mine preferanser. I Norge kjøper vi unge erstatningskoner fra Filippinene eller Russland. Han tror meg ikke.

Men man kan alltid lære noe. Dette må være fremtidsvisjonen for et visst hjemlig regjeringspartiparti, som ønsker å utvikle turismen nordpå i stedet for den skrekkelige olje- og gassvirksomheten. Jeg anbefaler en studietur hit. Her venter nok også en ekstra bonus dersom man kan samordne turen med boikott av israelske varer.

HVEM BETALER? • Finansiering og knowhow for utgravinger og restaureringer stammer fra utenlandske kilder. Mer prosaiske prosjekter også: søppelbiler i Amman er merket med solflagget og «Gave fra det japanske folk». «Foreign aid» utgjør en viktig del av statsbudsjettet, som likevel har et svimlende underskudd. På det lokale politikerspråk skyldes dette en «strukturell ubalanse mellom begrensede nasjonale ressurser og befolkningsøkning». Jordan har jo absorbert et stort antall pa-

lestinere, som er blitt Vestens ansvar etter at Israels gammeltestamentlige rett til «Det hellige land» ble virkeliggjort. Hele førti prosent av de ca. fem millioner jordanere er palestinere. Også dronning Rania, den modellflotte gemalinne til nåværende kong Abdullah II.

Budsjettdiskusjonen går på å leie ut arbeidskraft til rikere araberstater, senke subsidiene (!) på drivstoff, høyne omsetningsskatten ut over 2 % og innføre inntektsskatt. Men, skriver avisene, hva da med de fattige? Definisjonen av fattigdom i Jordan er nok noe annerledes enn hjemme: bare råd til én feriereise per år. Jordan har ikke olje.

KONGEPARET • Kongeparet nyter stor respekt. Avisene har bilder og omtale på førstesidene til enhver tid. Velutdannet og vestlig orientert danner paret en betydelig motvekt mot islamistene, som teller celebriteter som Abu Musab al-Zarkawi, for tiden på viktige al-Qaida-opdrag i Irak. Abu Musab al-Zarkawi ble likvidert 8. juni 2006. Det offisielle navnet på Jordan er for øvrig Det Hasjemittiske Kongedømmet Jordan. Betegnelsen henspiller på at kong Abdullah er 43. generasjons etterkommer etter profeten Mohammeds oldefar, Hasjem, gjennom Ali, som var gift med hans datter Fatima. En finurlig måte å få til en mannlig arverekke! Kongen er bortimot eneveldig. En del av parlamentet er riktig nok valgt, men kongen peker ut regjeringen. Islamistene står sterkt, men her er foreløpig intet prestevælde, og ingen har påført Jordan et vestlig demokrati heller.

HOVEDSTADEN • La det være sagt med det samme: Amman (1,5 mill.), i antikken «Filadelfia», er en lite sjarmende by, bygget på sju høydedrag (jebels) i terrenget. Rotete og uoversiktlig, men med flotte hoteller i ambassade- og forretningsstrøket. Bortsett fra et par støvete fikentrær i en bakgård, er

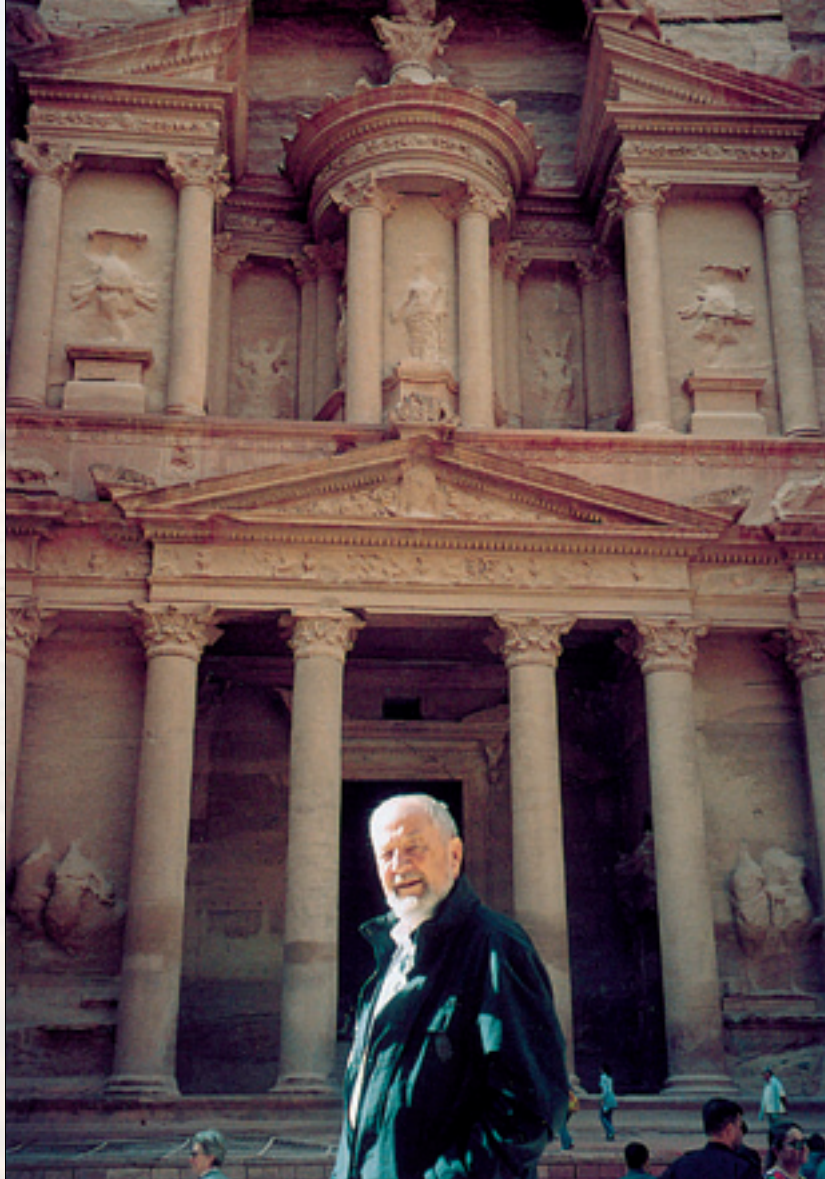

det lite grønt å se. Her regner man ut beliggenheten etter hvilken rundkjøring du har i nærheten. Hotellene har nybygde inngangssluser, pipeporter og livrèkledde sikkerhetsvakter utstyrt med kroppssensorer, som skal forhindre nye bombeangrep. Ut over landet blir pass og papirer jevnlig kontrollert av militært personell. Men Yacoob kan systemet. Han har tilbrakt to år i militæret og prater oss greit gjennom kontrollpostene.

Det han ønsker å vise frem i Amman, er Citadellet oppe på den eldste «jebe-len» og det, i og for seg imponerende, romerske amfiteatret i skråningen nedenunder. Joda, man finner ruiner der oppe av et Herkulestempel og en bysantinsk kirke, samt en forseggjort Umajyademoske. Der finnes også et arkeologisk museum med artefakter helt fra en fruktbar og dyrerik prehistorisk tid, utrolig nok i dette ørkenlandet. Det mest interessante er kanskje rester av Dødehavsrullene. I tilknytning til amfiteatret finnes det dessuten et folkløremuseum som viser tradisjonelt jordansk folkeliv med drakter, bruksgjenstander, kunsthåndverk, musikkinstrumenter etc., ikke ulikt det flotte samemuseet i Karasjok. De er ivrige etter å selge postkort herfra. Send dem bare ikke i posten, for de kommer aldri frem.

GAMLEBYEN OG FREDAGSBØNNEN •

Men hvor er gamlebyen? Det finnes et område som de kaller «down town» under citadellhøyden. Trangt, skeivt, skittent, overbefolket, bråkete – med Abdullahmoskeen i sentrum. Dit må jeg finne frem på egen hånd. Det gjør jeg på en fredag. Hundrevis av mannfolk er i ferd med å innta teppene på sokkelesten inne i moskeen. Bare et titalls kvinner er det plass til i et lite innelukket kammer. Men dette er bare begynnelsen. Uteplassen og gatene omkring blokkeres langsomt av utallige mannfolk, som kjøper seg flattrykke pappes-

Steinskulpturen i Petra er det ikke noe å si på.

ker til bønneteppe. Det er en slitt forsamling. Bare et par politimenn i blå uniform og pistol i beltet skiller seg ut. Alle står, kneler, bukker eller utfører andre gymnastiske og vokale øvelser, gjennom en ukjent liturgi og en l-a-a-n-g utlegning, som virker like uutholdelig som en norsk konfirmasjonspreken for 50 år siden. Man kan skimte «Bush» og «Vesten» mellom alle strupe-lydene. Hva snakket han om, spør jeg en sidemann? Svaret tør jeg ikke gjengi, men mannen var neppe en rettroende.

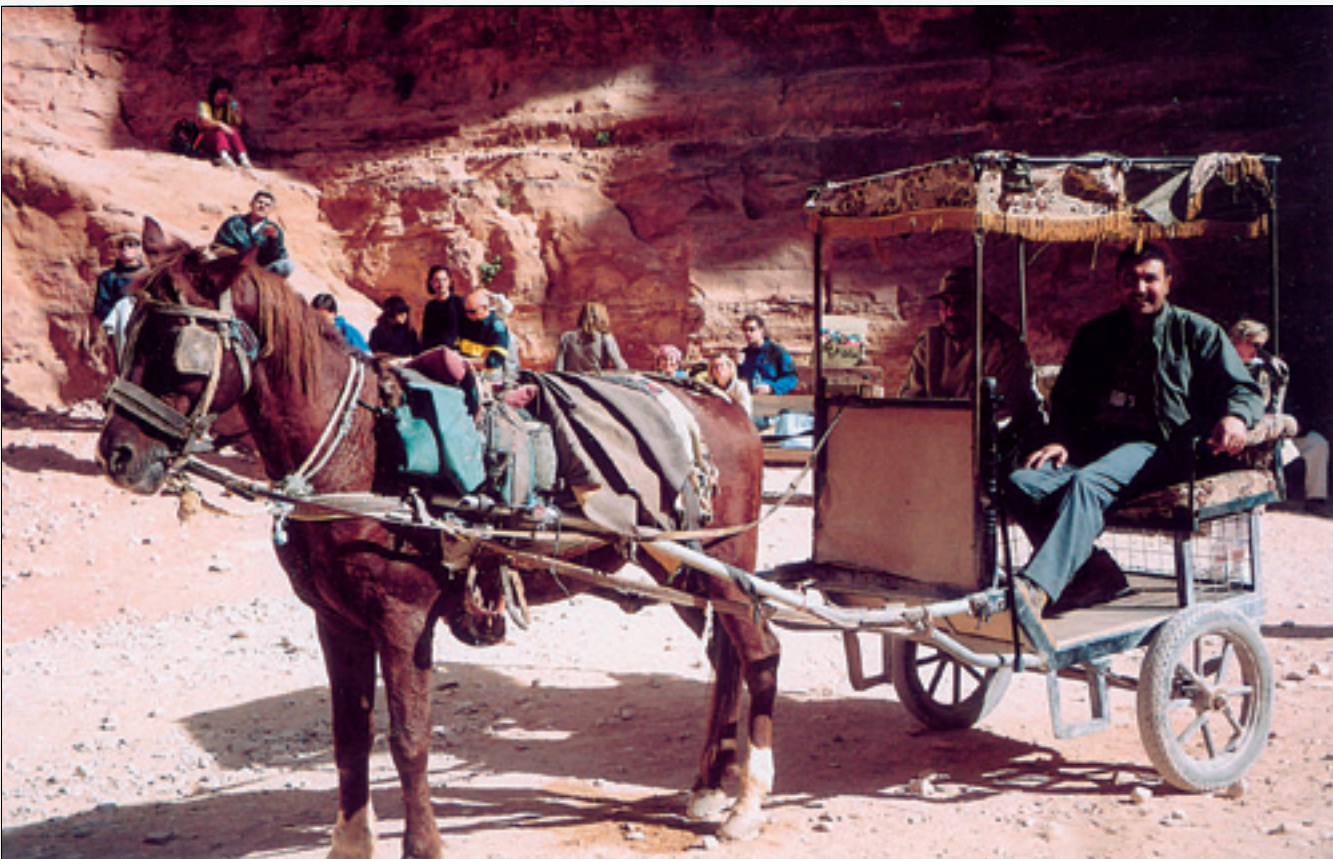
Etter fredagsbønnen løses det hele opp, selgerne fallbyr sine varer som før, matbodene får det travelt, og tiggrer strekker ut sine hender. Deres fremtoning etterlater liten tvil om at de er trengende. Til gjengjeld er de ikke så tallrike som i Oslo sentrum. En sigøynerfamilie med fargerike kjoler og oppsminkede barn er lite populære

i salgsbodene, selv om selgerne ikke har det særlig travelt. Tiden går tilsynelatende med til venting på salg som aldri skjer. Her er det da også et usannsynlig tilbud av «bare må ikke ha det».

Ellers kan jo mannlige gjester i Jordan merke seg at homofili er en forbrytelse, og at prostitusjon ikke forekommer, heller ikke aids. Og rett skal være rett, ungguttene i gatemørket er mer diskrete enn f.eks. i Marokko. Og jentene holder seg innendørs og er fra Østen.

MAT • Gatematen er faktisk god. Her sneier de velkrydret kyllingkjøtt av de roterende grillspydene sine, surrer det inn i lefsebiter sammen med dressing og gir deg i hånden på et blunk. Små bakerier frister med nystekte brødvarer i alle fasonger, av og til med innbakt kjøtt, grønnsaker eller poteter. Og

Med hest, vogn, kusk og guide, samt escort på vent er folk og dyr i arbeid for å få en enslig turist inn i Petra.

Et digert bronsekors med slangen som Moses tok opp, på Nebofjellet.

frukt og grønnsaker kan man kjøpe på hvert gatehjørne. Jeg foretrekker dette fremfor hotellrestaurantene med vestlig tilpassede menyer og smiskende kelnere. Og så har jeg jo et lønnlig håp om en gratis slankekur når gatefloraen

setter inn. Yacoob drar meg imidlertid inn på kafeer der de serverer velsmakende, lokal mat. Oftest er det tale om oppstykkede og godt krydrede kjøttretter av kylling eller lam, med rikelige forretter av avokado, hummus eller andre grønnsakbaserte stuinger og pita-brød.

NORD I LANDET • Rundt Amman
vrimler det av historiske steder. Nordøst
i ørkenen mot Saudi-Arabia finnes mer
eller mindre bevarte ørkenslott, som ka-
lifene satte opp. Mot nord finnes den
godt bevarte gammelromerske byen Je-
rash, som har de samme kjennetegn som
ellers i det omfattende romerske ned-
slagsfeltet. Sørvestover finner man de
viktigste bibelhistoriske stedene. En dag
tar vi veien mot mosaikkbyen Madaba,
hvor hovedattraksjonen er St. Georgs-
kirken med en berømt gulvmosaikk,
som viser Det hellige land på 500-tallet.
Videre mot Dødehavet går det opp og
ned langs ørkenskråninger, der beduiner
holder til med saue- og geiteflokkene si-
ne. Det er et mysterium for meg hva bu-

skapen egentlig lever av, også etter at jeg har fått det forklart. Beduinene kjører både kameler og firehjulstrekkere.

NEBO OG OMEGN • Men først til Nebofjellet, det helligste kristne minnesmerket i Jordan, der hvor Moses døde og ble begravet etter at han hadde ført folket tilbake fra Egypt til «Det forfettede land». Ikke å forveksle med Sinai-fjellet i Egypt, der samme profet mottok stentavlene. I likhet med mange andre bibelske stedsnavn har Nebo paralleller i vesten. I Arkansas finnes også et «Mount Nebo», forteller Clinton.

Man kan faktisk skimte Jerusalem fra det originale Nebofjellet i klart vær. Lenger ned mot Jordanelven finnes Eliashøyden, hvor denne profeten steg opp til himmelen i en brennende vogn, samt vannkilden som fikk hans navn (2. Kongebok 2,2 – 14). Han slo med stokken, så sprutet vannet frem. Denne ferdsigheten kunne man fortsatt trenge i dette uttørkede landet hvor man har store reservoarer for å samle regnvann, men hvor det sjelden regner.

De bibelhistoriske stedene ble tidlig markert med kirkebygg og klostre. I moderne tid har man gravd frem flere ruiner og bygget nye minnesmerker. Paven har hjulpet til med å sette stedene på det kristne pilegrimskartet. Nylig har man utvidet menyen med Betania øst for Jordan, der hvor døperen Johannes holdt til og etter tradisjonen også dømte Jesus (Joh. 10,40). Sammen med amerikanske ungdommer blir jeg geleidet en kilometer gjennom buskaset til døpestedet: en tørrlagt pytt et stykke fra elven. Ungdommene står som lys. Vel vel. Det er ingen som har tvunget meg hit.

DØDEHAVET • Yacoob insisterer på at vi må kjøre helt ned til Dødehavet, selv om jeg synes jeg har hatt tilstrekkelig kontakt med denne saltpølen tidligere, fra Israelsiden. Det blir 1 000 meter ned fra Nebo, for Dødehavet ligger 400 m under havoverflaten og synker fortsatt. Det er utarbeidet planer for å lede sjøvann fra Rødehavet til Dødehavet for å motvirke uttørringen, men det mangler en liten detalj: en finansieringsplan. Her ligger det an til en trippelgevinst for vestlig bistand: kristne hjelper muslimer, bibelturismen opprettholdes, og israelsk avtapping av Jordanelven kan fortsette uten at det merkes på vannstanden i Dødehavet.

Sjøen er salt og livløs som før. Dessuten er her folketomt, utenom sesongen for de flotte spa-hotellene, som vanligvis betjener velstående arabere. Den helbredende effekten av det mineralholdige vannet kan man imidlertid kjøpe med seg på flaske i mange varianter. Først nå skjønner jeg hva vi skal her: Yacoob vil vi skal spise lunsj hos en av hans mange kafébekjentskaper.

SØROVER • Jeg er etter hvert mett av romerske ruiner, klostre og borger, og

til Yacoobs skuffelse ønsker jeg å sløyfe Karak, korsfarerborgen, der Saladin beiseiret kristne etter en langvarig beleiring. Men jeg synes jeg kjenner borgarkitekturen og er trøtt av de utallige Saladinhistoriene i Midtøsten og vil heller ha med meg Petra, selv om det er langt dit. En dag setter vi i gang på motorveien gjennom ørkenen og ser ikke annet enn akkurat ørken, når man unntar biler med to etasjers lasteplan fulle av sauer på vei fra Akaba. Tiden nærmer seg *id*, festen etter pilegrimsvandringen til Mekka. Sauene importeres lys levende fra New Zealand, og nå skal de halal-slaktes og fordeles etter Koranens bud. Jeg har sett hvordan dette forgår i bakgatene i Kairo og kan ennå kjenne lukten av lanolin og saueblod.

WADI MUSA OG PETRA • Wadi Musa, (Mosesdalen) har fått navnet fordi Moses, stadig på vandring fra Egypt, skaffet vann med stokken sin, han også. Nå er det en liten by, som lever av Jordans turistjuvel: Petra, «steinbyen», skapt av et allsidig begavet folkeslag ved begynnelsen av vår tidsregning. Inn gjennom en trang «siq» med bratte fjellvegger hogget de ut kunstferdige gravsteder, templer, teatre, akvadukter, kolonnader, offersteder etc. i den bløte sandstenen. Beduinene bodde her helt til 1980-årene. Da ble de jaget ut, og Petra ble gjort til det turistmessige klenodium det er i dag.

Og her er det orden på sakene. Jeg blir ikke tiltrodd å gå selv, men blir tildeelt hest, vogn og kusk, samt guide. Min vogn er av Flintstone-typen, mens en stakkars Rosinante trekker. Andre tilårskomne turister, som er kommet opp fra Akaba, forsøker å redusere de stive avgiftene med argumenter om seniorbetingelser, slik som i gode gamle England, med det går dårlig. Selv blir

jeg nesten mer opptatt av hesten og kusken enn av selve Petra, der vi skrangler innover mellom loddrette fjellsider. Mine oppassere syns jeg ser for skrøpelig ut til å klatre helt opp til offerstedet, og jeg insisterer ikke. Det hele er imponerende, men antagelig går det vel her som i Machu Pichu: man må begrense besøket på grunn av slitasje.

Tilbake i Amman er jeg glad for å kunne gå på mine egne ben, selv om jeg roter meg bort og må ta drosje for å finne tilbake. Besynderlig er det med en nyttårsaften uten en eneste rakett. Man sparer jo ellers ikke på kruttet i Midtøsten. Men den muslimske kultur feirer nyttår litt senere i januar, og da kommer de til 1427. Egentlig ganske passende sett med mine vestlige øyne

• **SLUTTBEMERKNINGER** • Jordans avhengighet av utenlandsk hjelp, den oppblåste turistindustrien og islamistene som lurar i vannskorpen, er trekk som ikke lar seg kamuflere av vennlige mennesker. Man får en følelse av at denne staten er et korthus som fort kan blåse over ende ved politiske omveltninger. Det er en paradoksal tilstand at funksjonen som buffersone bare er verdifull så lenge Palestinakonflikten vedvarer. Her har Norge og Jordan felles interesser: fred er heller ikke bra for oljeprisen. I turistsammenheng er Jordan en religionshistorisk temapark for spesielt interesserte, når man ser bort fra Petra.

